

HABILITATS COMUNICATIVES

Llegir: Lectura crítica i contrast de fonts

SABER-NE
MÉS

Lectura crítica

En l'actualitat un dels reptes essencials per formar-se i entendre la complexa i diversa realitat en què vivim és desenvolupar un esperit crític que ens permeti identificar la fiabilitat de les informacions que ens arriben, seleccionar-ne les idees bàsiques i construir interpretacions adients que ens permetin formar-nos opinions i prendre decisions encertades.

Per tant, formar lectors crítics esdevé una necessitat per fomentar una ciutadania crítica, activa i autònoma. Això requereix ensenyar i aprendre habilitats i estratègies de lectura crítica, entre les quals la capacitat de fer-se bones preguntes.

Llegir críticament és, doncs, una eina imprescindible en la formació del nostre alumnat.

Cassany (2006) ens avança algunes de les accions que ha de dur a terme un lector crític, que són, especialment:

- Interpretar les intencions i interessos que mouen l'autor
- Identificar el punt de vista que adopta respecte al que diu
- Reconèixer les connotacions de les expressions utilitzades
- Avaluar la solidesa, fiabilitat i validesa dels arguments, dades o exemples que facilita

Okada *et al.* (2015) ens mostren per què cal llegir críticament:

Per estimular les estratègies de lectura crítica cal:

- Formular preguntes que orientin l'alumnat:
 - Què et sembla...?
 - Què penses de...?
 - Creus que...?
 - Quina qualificació...?
 - Estàs d'acord amb...?
- Treballar de manera sistemàtica diferents aspectes:
 - Reconeixement dels implícits (el que hi ha rere les línies)
 - Treball de fets/opinions/interpretacions
 - Valoració del contingut
 - Anàlisi de la intencionalitat
 - Interpretació de l'estructura

2

- Interpretació del sentit real i el sentit figurat
- Judici del punt de vista
- Reaccions a la lectura
- ...
- Fer llegir lectures que presentin qüestions controvertides, per exemple:
 - L'ús de les mascaretes per evitar contagis
 - Avantatges i inconvenients de les economies basades en el turisme
 - ...

Per poder desenvolupar activitats de lectura crítica, un bon recurs és el qüestionari C.R.I.T.I.C., que guia l'alumnat en l'anàlisi d'un text: l'autor, la intenció, l'actitud davant del que diu, és a dir tot un seguit d'indicadors que cal aprendre a identificar:

C	Consigna o afirmació que s'exposa a la notícia	Comprendre la idea principal: seleccionar la informació bàsica i construir una oració nova.
R	Rol del que fa l'afirmació. Qui és? Hi té algun interès?	Elaborar inferències. Identificar l'autor i les intencions del text.
I	Idees o creences que hi ha darrere l'afirmació	Elaborar inferències. Relacionar el text amb les necessitats de possibles usuaris.
T	Test. Es podria fer un text o experiment per comprovar-ho?	Aplicar coneixements per fer propostes alternatives.
I	Informació, evidències, proves, experiments que ens dona la notícia per validar la informació	Valorar la informació a partir dels coneixements de cadascú. Argumentar a favor o en contra de les evidències, proves o experiments.
C	Conclusions. Les idees o creences que hi ha darrere l'afirmació estan d'acord amb el coneixement científic actual que coneixeu? Per què?	Confrontar els coneixements del text amb els que el lector coneix de la ciència actual. Capacitat per argumentar acords i desacords.

Prat, Márquez i Marbà (2008). Qüestionari C.R.I.T.I.C. (adaptat de Bartz, 2002).

3

La importància de contrastar fonts críticament

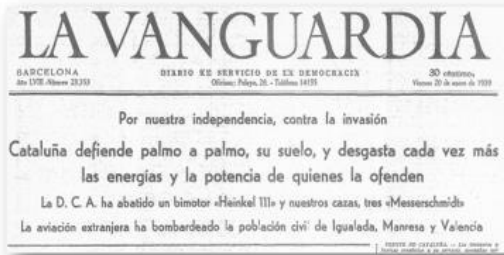
Ara més que mai, les tecnologies han posat a l'abast de la ciutadania una allau d'informacions. La globalització, internet i la llibertat d'expressió ens faciliten l'accés a textos de diferent ideologia, origen i tendència, que és imprescindible contrastar: el lector ha de ser molt més estratègic per saber destriar on hi ha la manipulació i on la veracitat.

És imprescindible formar l'alumnat, és a dir la ciutadania del futur immediat, en l'ús crític i responsable de la informació, tenint en compte que *tot text té ideologia* (Cassany, 2006). La capacitat de contrastar fonts forma part d'aquest aprenentatge.

Des del punt de vista de la construcció d'aprenentatges nous, la lectura de diferents fonts és important perquè activa operacions cognitives d'alt nivell i fa que el lector apliqui diferents estratègies de lectura en l'anada i vinguda entre els textos de treball, especialment les de reorganitzar i integrar la informació. Hi ha estudis que demostren que treballar amb dos o més textos implica capacitats cognitives d'ordre superior i, per tant, garanteix un aprenentatge de qualitat (Solé *et al.*, 2005).

En el cas de les fonts històriques és evident la necessitat de contrastar fonts i fer-ne crítica per accedir als diversos punts de vista del relat històric i aconseguir més objectivitat.

En les fonts primàries, la ideologia que hi ha darrere del document en determina la lectura i interpretació dels fets històrics.

20 de gener de 1939

Font: [Hemeroteca de La Vanguardia](#)

Visions
contraposades
i ideologia en
les fonts
primàries

Per arribar a comprendre un fenomen polític, social o científic ens cal recórrer a:

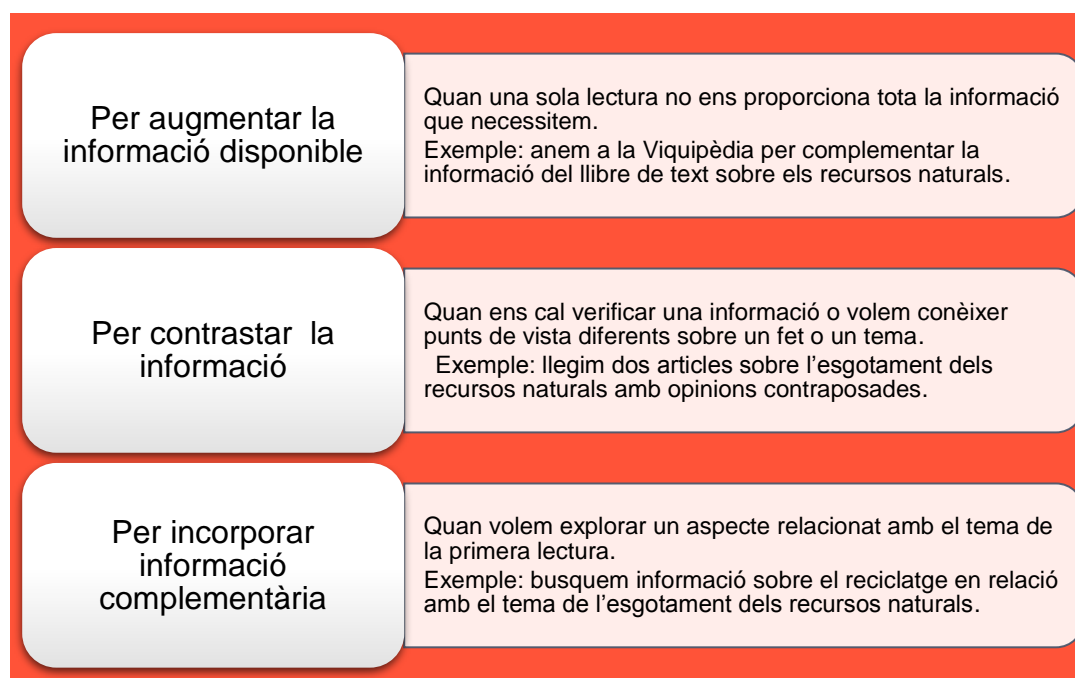
- Consultar diaris de tendències diferents
- Consultar premsa estrangera
- Descartar lectures *outsiders*

En el camp de les ciències, les controvèrsies sociocientífiques fan necessari que l'alumnat s'apropi als textos amb referents científics. Serà, per tant, necessari dissenyar i aprendre estratègies de lectura i anàlisi de la informació que ajudin a activar el model científic implícit (Farró *et al.*, 2008).

És en el contrast de dues o més fonts quan es fa necessari aprendre i desplegar estratègies de lectura crítica, sobretot quan es tracta de temes controvertits. L'alumnat ha de ser capaç d'identificar els arguments que presenten, contrastar-los i valorar-los des del seu patró científic. Parlem d'aprendre a identificar, fer-se preguntes, interactuar amb les fonts, justificar i argumentar a partir del contingut que mostren. Jordi Domènech-Casal parla de "comprendre, decidir i actuar" com les estratègies cognitives imprescindibles per a una ciutadania competent científicament, a la que ell es refereix com Sci-tizenship (Domènech-Casal, 2017).

Per què fer llegir dues o més fonts?

Finalment, cal tenir present que l'encàrrec o pregunta de la tasca ha d'orientar l'alumnat a produir una creació seva (preguntes productives) que combini els dos textos. Si fem preguntes reproductives que no requereixin combinar-los, fem un doble encàrrec, no un encàrrec a partir de dues fonts.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA:

Us convidem a llegir aquests títols de referència per ampliar la informació:

- CASSANY, Daniel (2006). *Rere les línies. Sobre la lectura contemporània*. Barcelona: Empúries.
- CASSANY, Daniel. [“10 claves para aprender a interpretar”](#). Docentes. Leer.es. [consulta: 19/1/2023]
- DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ (2013). [La lectura en un centre educatiu](#). [consulta: 19/1/2023]
- DOMÈNECH-CASAL, J. Pupitrelàndia. [Controvèrsies socio-científiques](#). [consulta: 19/1/2023]
- DOMÈNECH-CASAL, J. (2017). [“Comprender, Decidir y Actuar: una propuesta-marco de Competencia Científica para la Ciudadanía”](#). *Revista Eureka Sobre Enseñanza y Divulgación de las Ciencias*, 15(1), 1105. [consulta: 19/1/2023]
- FARRÓ, Laura; LOPE, Sílvia; MARBÀ, Anna; OLIVERAS, Begonya (2015). [Les controvèrsies socio-científiques com a contextos d'aprenentatge i comunicació a l'aula. Anàlisi de crítica de la informació i habilitats comunicatives](#). *Revista Ciències*, 30. 39-46. 10.5565/rev/ciencias.49. [consulta: 19/1/2023]
- MÁRQUEZ, Conxita; PRAT, Àngels; MARBÀ, Anna (2008). [“Literacitat científica i lectura”](#). *Temps d'Educació*, 34, p. 67-82. [consulta: 19/1/2023]
- OKADA, Alexandra (2016). [Engaging Science: Innovative Teaching for Responsible Citizenship](#). ENGAGE. Milton Keynes: The Open University UK. [consulta: 19/1/2023]
- SANMARTÍ, N. [Leer para aprender ciencias](#). Leer.es [consulta: 19/1/2023]
- SOLÉ, Isabel; MATEOS, Mar; MIRAS, Marian; MARTÍN, Elena; CASTELLS GÓMEZ, Nuria; CUEVAS, Isabel; GRACIA, Marta (2005). [“Lectura, escritura y adquisición de conocimientos en Educación Secundaria y Educación Universitaria. Reading, writing and knowledge acquisition in Secondary and Higher Education”](#). *Infancia y Aprendizaje*, 28, p. 329-347. [consulta: 19/1/2023]